

Hout in boeken,
houten boeken
en de
fraaye konst van houtdraayen

Onder redactie van
Luc Knapen en Leo Kenis

Leuven
Maurits Sabbibliotheek
Faculteit Godgeleerdheid
Uitgeverij Peeters
2008

Mathijs Lamberigts, Boeken en hout in een theologische universiteitsbibliotheek

Andries Wydoogbe, Waartoe houtdraaien kan leiden

Luc Knapen, Een dankbaar *menselijk* bedrijf

I. HOUT IN BOEKEN

I.1. Hout en boekbanden

Kristof Haneca, Methodologie van het dendrochronologisch onderzoek en toepassingen op kunstvoorwerpen

Jérôme Eeckhout, Salvatore Failla & Pascale Fraiture, Dendrochronologie toegepast op houten berderen. Methodologie en enkele concrete voorbeelden uit de handschriften van de kruissheren van Luik en Hoei bewaard in de universiteitsbibliotheek van Luik

Aagje Van Cauwelaert, Een responsoriale uit het prinsbisdom Luik (1503) in de bibliotheek van het Cultura Fonds te Dilbeek

Lieve Watteeuw, Berderen, binders en bibliotheken. Het boek als een *pépinière de vers*

Constant Lem & Jos Schryen, Het gebruik van zeemleren beschermruggen op boeken met houten platkern

I.2. Hout als illustratiemateriaal

Nigel Palmer, Blokboeken: tekst en illustraties gesneden in houtblokken

Barbara Baert, De legende van het kruishout in de Nederlanden

Veronique Vandekerckhove, De grote Passie. Een houtsnede uit de Bibliothèque nationale de France (ca. 1490)

Ina Kok, Enkele voorbeelden van gebruik en hergebruik van houtsneden bij twee vijftiende-eeuwse Overijsselse drukkers: Peter van Os in Zwolle en Jacobus de Breda in Deventer

Jan van der Stock & Jaak Depuydt, Een 19de-eeuwse vervalsing van drukhoutblokken over het leven van Christus bewaard in de Maurits Sabbebibliotheek

Dirk Imbof & Karen L. Bowen, De illustratie van embleemboeken van de *Officina Plantiniana*

Karen L. Bowen & Luc Knapen, De samenstelling van het Pinksterentafereel uit het *Missale Romanum* van Christoffel Plantijn (1574)

Ellen Daneels, De conservatieproblematiek van houtsnede- en houtgravureblokken

Peter Kawaki, Het gevaar van binnenuit: drukhoutblokken en pesticiden

I.3. Boekentonnen, (draaiende) lezers en gedraaide levensbomen

Erik Breuls, Het boekentransport door de *Officina Plantiniana* in vroegmodern Europa

Jean-Claude Muller, Ontstaan van de imaginaire lezer van Echternach uit de handschriften van de voormalige abdij

Patrick Valvekens & Stefan Van Lani, Lezers en gedraaid houtwerk: drie Vlaams-Brabantse voorbeelden

Marcus de Schepper, Het boekenrad of de wereld binnen handbereik

Luc Dequeker, Een authentieke Sefer Tora in de bibliotheek van Theologie van de K.U.Leuven

Pierre-Maurice Bogaert & Luc Knapen, Twee Esterrollen uit de bibliotheek van de abdij van Maredsous

II. XYLOTHEKEN & XYLARIA

Tjerk Miedema, Langs Europa's historische xylotheken: van Schildbach tot von Schlümbach

Hans Beeckman, Het xylarium van Tervuren: de houtcollectie van het Koninklijk Museum voor Midde-Afrika

Tjerk Miedema, De eerste houtverzameling uit 1670: het houtkabinet van Linck

Volkmar Zimmer, *Lebendiges Holz*: een moderne verzameling van houtsoorten en van gedraaide houten tabaksnuifdozen

Blik op een Vlaamse xylotheek en enkele voorbeelden van gedraaide xylaria

III. GEBRUIK VAN EEN WIPDRAAIBANK IN DE "ENGELTJESDRAAIBANK" EN VOOR EEN SCHAMEL EN OPENBARING VAN DE DRAAIKUNST DOOR CHARLES PLUMIER

Agnès Guiderdoni, Hout draaien en zielen op een draaibank bewerken: de emblematische wipdraaibank van het jezuïetencollege van Antwerpen (1627)

Emiel Pelssers, Willy Magel & Hugo Wahlen, De bouw van een symbolische engeltjesdraaibank uit 1627 door Limburgse leden van de Vlaamse Gilde van Houtdraaiers

Stuart King, Van draaibanken met een slingerbeweging naar de da Vinci-draaibank. Een beknopte geschiedenis van de wipdraaibank

Liesbet Kusters, Mirre uit het Oosten in een interieur van de Lage Landen. Het meubilair ten huize van Simon de Farizeeër in het *Theatrum biblicum* van Nicolaus Johannes Vischer (1650)

Emiel Huybrechts, Guido Pas & Eduard Huysmans, Een schamel uit 1650 gebouwd door Vlaams-Brabantse leden van de Vlaamse Gilde van Houtdraaiers
Luc Knapen, Het ontstaan van *L'art de tourner en perfection* van Charles Plumier (1646-1704) en de subtiliteit van *Contrefaitkugeln*
Charles Indekeu, Fascinatie en overdracht van kennis van ornamentdraaiwerk door Charles Plumier

IV. ENKELE CONCRETE VOORBEELDEN VAN HOUTDRAAIEN

René Smets, De elegantie van ringdraaien: het ontstaan van een zonnebloem
Gust Vreys, Scanning als fysische en psychische ervaring

Hugo Wablen, De houtdraaier aan het werk met de Gulden Snede

V. HOUT IN 'T ROND: EEN WAAIER VAN DRAAIWERK UIT (BELGISCH EN NEDERLANDS) LIMBURG EN VLAAMS-BRABANT

John Heijlen & Ludo Van Bladel, Het Houtstudie Centrum van Mortsel en het register op de houtsoorten tentoongesteld in de Maurits Sabbebibliotheek te Leuven

Verantwoording en copyright van de foto's
Lijst van intekenaars

Dit wetenschappelijk, cultuurhistorisch en artistiek project van de Maurits Sabbebibliotheek van de Faculteit Godgeleerdheid - K.U.Leuven kwam tot stand dankzij de samenwerking van Belgische, Nederlandse, Luxemburgse, Duitse en Engelse wetenschappers, houtspecialisten en houtdraaiers. Ieder heeft vanuit zijn specifiek standpunt van dendro(chrono)loog, boekhistoricus, houtsnedenskundige, boek- en houtrestaurateur, kunsthistoricus, theoloog, emblematicus, xylothekenskundige, houtdraaier, ... een originele bijdrage geschreven in een toegankelijke taal waarvan het geheel in dit bijzonder fraai geïllustreerd boek samengebracht is.

Bijzondere aandacht werd geschonken aan het technisch onderzoek van de berderen van boekbanden, het uit hout gesneden illustratiemateriaal van boeken, vanaf de eerste blokboeken (1450-1470) tot het begin van de 17de eeuw in de *Officina Plantiniana* te Antwerpen. Historische xylotheken en het xylarium van Tervuren komen ook aan bod.

De samenwerking met de provinciale afdeling (Belgisch en Nederlands) Limburg en Vlaams-Brabant van de Vlaamse Gilde van Houtdraaiers leverde indrukwekkende resultaten op: de bouw van een "engeltjesdraaibank" uit 1627, een schamel uit 1650, voorbeelden van gedraaide sterren ter illustratie van het boek *L'art de tourner* van Charles Plumier (1706), bewaard in de Maurits Sabbebibliotheek te illustreren en tenslotte een fotogalerie van 130 stukken draaiwerk van een 40-tal houtdraaiers. Een vroeg 19de-eeuwse ornamentdraaibank en enkele voorbeelden van ornamentdraaiwerk zullen zowel in het boek als op de tentoonstelling het naslagwerk van Plumier illustreren. Men zal kennis maken met een gedraaide lezenaar en bijhorende stoel uit Echternach, een gotische en gedraaide lezenaar (ca. 1500) uit de Sint-Gertrudiskerk van Leuven en met andere uitzonderlijke gedrukte documenten uit de 15de eeuw, nl. een blokdruk over de kruishoutlegende en het *Boec van den houte* (1483).

Luc Knapen & Leo Kenis (ed.), *Hout in boeken, houten boeken en de 'fraaye konst van houtdraayen'*. Leuven: Maurits Sabbebibliotheek, Faculteit Godgeleerdheid; Uitgeverij Peeters, 2008 (Documenta libraria, 35) (ca. 400 blz, ca. 300 ill. waarvan 250 kleurillustraties; hard cover, 32 x 23 cm).

Dit boek wordt uitgegeven in het Nederlands, résumés en français & English summaries

TENTOONSTELLING

1-31 maart 2008

Openingsuren: maandag - vrijdag: 8.30-19u; zaterdag: 8.30-12.30u

Toegang gratis

K.U.Leuven

Maurits Sabbebibliotheek

Faculteit Godgeleerdheid

De Beriotstraat, 26 BE-3000 Leuven

Tel: +32 16 32 38 13 - Fax: +32 16 32 38 62

gbib@theo.kuleuven.be

De bibliotheek is gemakkelijk te bereiken met het openbaar vervoer (bus of trein) en ligt op 10 minuten lopen van het NMBS-station van Leuven, naast het stadspark.

DIT PROJECT KWAM TOT STAND DANKZIJ DE STEUN VAN O.A.

IN SAMENWERKING MET

http://www.theo.kuleuven.be/page/hout_en_boeken/ (met stadsplan)

